

GLIMTAR FRÅN ETT UDDA ARBETSFÄLT

"Börja med de levande människorna och ta arkiven sen", sa en hembygdsforskare, när vi diskuterade vad som är mest nödvändigt att ta itu med om man får tillfälle att dokumentera delar av en bygds historia.

Professor Nils Lagerlöf uttryckte samma sak, fast på ett lite annorlunda sätt, då jag, i början av 1970-talet, hörde honom tala om hembygdshistoria. Han sa, att det är bråttom att ta tillvara den muntliga traditionen för "klockan är nu fem i tolv". Jag har många gånger frågat mig hur mycket "klockan" kan vara idag. Hur många "sekunder" har vi på oss för att rädda en liten bit historia åt eftervärlden, innan den för evigt följt med människorna, som minns hur det var.

I mitt arbete i Dokumentationsgruppen Hagfors historia har jag i första hand försökt ta vara på den muntliga traditionen genom att gå ut med bandspelare och be människor från olika delar av kommunen berätta om "hur det var förr".

Att få tag på personer, som är intresserade av att hjälpa till är inte det lättaste. En mycket vanlig kommentar är: "Dä ä ingen idé Du kommer te mej, för ja har ittnô å berätt". Det kan då vara svårt att övertyga honom eller henne om att det inte är några märkvärdigheter vi förväntar oss. Lyckas operation övertalning, händer det oftast, att man kommer i kontakt med någon, som har otroligt mycket att berätta bara man väl kommer igång.

Vid varje besök hos en för mig helt okänd person, känns det lite pirrigt. Hur ska det gå? Kommer vi att få kontakt med varandra?

Så här kan det vara: Jag vet, att mannen, som sitter vid köksbordet, är ca 90 år, men han ser mycket yngre ut. Vi har pratats vid i telefon, så det behövs ingen närmare presentation. Efter en liten stunds prat om ditt och datt, medan jag ställde i ordning bandspelaren, kommer samtalet in på hur det var i bygden, när han var ung.

Det går lite trögt i början, mest frågor och svar, men så lossnar det och helt plötsligt början han berätta om livet på det lilla torpet, arbetet i skogen och om musiken, som följt honom genom åren.

Efter någon timme märker jag, att

han börjar bli trött och vi tar en kaffe-paus. Helt plötsligt säger han: "Tänk, dä känns som om vi känt varann länge Du å ja". Det känns skönt. Nu vet jag, att han har accepterat både mig och min bandspelare.

När jag ska till att gå, tar han fram dragspelet. Jag sätter mig på en liten pall framför honom och han spelar några danslåtar. De någon timme tidigare så trötta ögonen får plötsligt liv och hade det funnits någon i närheten att dansa med, hade det säkert blivit en svängom på kammargolvet, så sprittande spelar han; en av dessa underbara människor jag träffat under min jakt efter den historia, som fortfarande lever.

En annan del av Dokumentationsgruppens arbete är att komplettera det kommunala bildarkiv, som påbörjats av Karl Ivar Svensson i Gustafs-fors, en verklig eldsjäl inom den ideella hembygdsforskningen!

Vi lånar in bilder från alla håll för avfotografering och identifiering och försöker komplettera de bilduppgifter, som redan finns, men tyvärr är det så att många gamla fotografier saknar sådana uppgifter och de äldsta är det nu nästan omöjligt att få fram fakta om.

Harald Edvardsson och Annette Stenbäck på besök vid platsen för Skoga hälsobrunn september 1984. Foto Gunnar Dahl.



Ett av de kort jag kämpat med är ett konfirmationskort, där det sitter en ung flicka i vänsterkanten. Hon "förföljde" mig, men ingen visste vem hon var. Till slut lyckades vi få fram några namn på kortet och med hjälp av dessa en förteckning över konfirmanderna och med stor förvåning upptäckte jag, att det var min mormors konfirmationskort. Jag har ju inga bevis, men nu tror jag, att jag vet, vem den "evetna" flickan är...

För länge sedan fanns i Skoga en hälsobrunn. Det enda som idag minner om den, är ett område med rostfärgad gyttja, några grundstenar och en mycket gammal björk. Hur gammal björken är vet jag inte, men leker med tanken, att den är från brunnsepoken. Om den kunde berätta, skulle vi säkert få höra en hel del om brunnen och dess gäster.

I gamla tidningsurklipp berättas, att anläggningen besöktes, förutom av bygdens folk även av gäster från andra delar av Värmland. Bl.a. var Erik Gustaf Geijer där flera gånger.

På själv midsommarafton 1814, skrev han därifrån ett brev till sin fästmö Anna Lisa Lilljebjörn.

Tyvärre finns nu ingen levande, som är lika gammal som björken och bandspelaren var inte uppfunnen, så brunnsanläggningens historia kan förmodligen bara rekonstrueras sporadiskt. I det här fallet har visaren på klockan definitivt passerat tolvstreck.

Någon kilometer från Skoga hälsobrunn ligger Edsforsens kraftstation. Strax ovanför den låg under 1800-talets senare hälft en liten industriläggning utmed en kraftkanal. Vad som fanns där, när handlanden Petter Kjellén (Kropp) år 1865 köpte området av Olof Jönsson i Skoga är svårt att säga, men troligt är att den gamla parstugan – mjölnarbostaden – fanns där redan då. Efter 1865 utvecklades området och så småningom byggdes där: kvarn, såg, repslageri, stickhyvel, vadmalstamp, benstamp och klensmedja. Det fanns även en anläggning för till-

verkning av lersten, obränt tegel, som användes som byggnadsmaterial i bygden.

Idag finns ingenting kvar av den lilla industrianläggningen. Området där den fanns är i stort sett täckt av vatten. Det enda, som går att ta fasta på för att bilda sig en uppfattning om var den låg, är en sten, som visar ingången till kanalen, lite tegelstensskärvor från den gamla mjölnarbostaden och en källare. Men är man riktigt stilla och tittar bortåt vägen, kan man "höra" ljudet av hästhovar och gnisslande kärrhjul på fororna, som är på väg till Edsforsens kvarn.

Detta är några axplock från arbetet i en Dokumentationsgrupp, ett omväxlande arbete, där man lär sig något nytt om hembygden varje dag. Ofta kör man huvudet i väggen i sitt letande efter en speciell "pusselbit", men det går framåt, trots att tiden för att få fram vissa uppgifter kan verka omotiverat lång.

Annette Stenbäck